

Senada Đešević

AJŠINO ČEVRE

Nije kome je rečeno, no kome je suđeno – narodna izreka.

Iznad plavske kotline snijeg bijaše prekrpio put ka kući Kadra Kupovog. Tog četvrtka, rogati zraci sunca su pokušavali da istope lednice, koje su visile sa šindre nad strehom iznad ulaznih vrata, presijavajući se u bezbroj boja.

Ne mogavši da spava, Kadro ustade u cik zore. Izvadi stari sahat iz džepa i uz plamičak upaljača pogleda na kazaljke. Skoro je bilo vrijeme sabaha. Dok se pripremao da uzme abdest, ču kako njegova žena Hura, sa bokalom u ruci, sporim koracima dođe do hajata da mu doda vodu i peškir.

– I ova zima prođe, a Emin se ne skrasi, a toljiki mal... – prošapta zabrinuti otac. Uzimajući peškir, zadrža dah, kao da je htio da mu to bude posljednji, moleći dragog Allaha da mu uzme i ovo malo napaćene duše što mu je ostalo.

**

Poslije nekoliko mjeseci neizlaženja iz kuće, nakon doručka, nađe se sa prijateljem u gradskoj kafani. Ispijajući zadnji gutljaj kahve, zagolica ga razgovor i rukovanje grupe ljudi naspram astala za kojim je sjedio. Agan davaše najstariju šćer Mejru.

– Neka je s hajrom i igbalom!

– Fala vi, prijatelji. Od nji' selo da se učini, jaræbi!

Od tih riječi, Kadru poče da se muti u glavi. Ništa više nije ni čuo ni vidio. Izađe iz kafane ne plativši kahve, iako je on zvao Redža da popiju prvu na sabah. Potišten, zaobiđe dućan na čošku džade u kojem je trebalo da uzme zejtina, da žena ispeče hačajliju za Bajram. Teškim koracima jedva stiže do kuće sa čijeg krova se kovitlao sivi dim. Na pragu ga dočeka majka, podbuhla od sušice. Kadro ne selami majku, provuče se pored nje i začas se nađe na pustečiji ispred šporeta. Stavi u šporet drva i zamišljeno poče ljuskom, na parčetu lastre, da pravi

nepravilne oblike od pepela. Od toga dana je slabo sa ljudima divanio. Samo je slušao, a gutao svoju muku i zebnju, ispuštajući krik od kojeg su se čeljad često plašila.

Iste noći, usni san koji ga probudi u gluho doba: mutni potok je prolazio spram njegove strehe, otrgnuo jabuku koja je ispustila prve pupoljke; valjajući stablo, Emin izroni iz vode, lomeći jednu granu sa koje su behari širili miris! San niko nije znao da mu protumači, a on mu bijaše sevep za ženidbu sina.

* *

Ujutro, za sofrom, dok su čeljad jela kačamak, Kadro poče:

– Evo, ide proljeće, evljad mi osta neoženjen. Ne pitajte... Jedinaec je. Ostaću bez nasljednika, utuljiće mi se loza... Ostaću bez nasljednika! Ne mogu ljubit' tuđu unučad višeeee! Hoću mojjaaa da mi se rađu! U moju kuću! Tuuuu! Na moooj prag! Ne tamo u Hasovićæ, Ramgankovićæ...

Napadi zaduhe počeše da mu kidaju glas u grlu. Kadro spusti glavu i kao da se zasrami riječi koje izgovori. I ona đeca su njegova krv. Njegove šćeri su ih rodile, njih sedam, koje je na vrijeme udomio. Emin, njegova svitka, srce u sred srca, njegov očinji vid, polako se gasio.

– Će goj sæm išta', pokušao da mu nađem ženu, ne bi suđeno. lšteti se priljika, ka' da je pæšijom čorbom posut. Sraměćī je, te mu moram pomoj da nađe ženu. Još ovæ' put ću viđet' šta mogu učinjet za njega. Ako bidne, bidne, ako ne, kako Bog hoće. Prelomio sæm. Hoću da ištem Demovu šćer. Koljko helj' šutra ću mu poručit' da se nađem š' njim u čaršiju, na pazarni dæn, da promuhabetimo...

– Nu, ženo! Donesi nešto da zaslačimo.

Kadrovica pohita da posluži ukućane brdajlijom. Prinoseći sahan osjećao se miris oraha koje nije žalila da turi u mijanje.

**

U susjednom selu, Ajša, sestra skoro isprošene Mejre, vezla je granu ružice na kamriku, stalno razmišljajući o Muhmedovom pogledu, koji njeno mlado srce zarobi na sokaku. Stasit mladić tih dana tražaše argate za prašidbu kolomboća. Pri trećem susretu, dade mu bilježe za koje nije niko znao, osim njih dvoje. Vezući, milovaše

granu na čaršafu, zamišljajući njegove snažne ruke, koje mrseći njenu gustu kosu, obećavahu sreću.

**

Kadru ugovoriše susret sa Demom u kafani u petak. Demo ga bujrumisa siktile, jer je znao da će mu šcer udajom biti rahat kod Emina. U ponedjeljak večer, na konjima, prosoci uočise Demovoj kući.

– Seljam aljejkum, prijateljii!!!

– Aljejkumu seljam!

Nakon što im prihvatiše konje, uvedoše ih u sobu koju je zagrijavala stara, tek nabronzana furuna, a svjetlost joj davaše zeleni fenjer. U vrh sobe sjedoše Kadra, a onda redom po godinama, kako to adet nalaže. Nudeći ih cigarama, budući prijatelji počеше neobavezan razgovor međusobno, da bi u neko vrijeme Kadro osjetio pravi trenutak da započne razgovor zbog kojeg su došli.

– Ljudi, fala vi što ne primiste noćæs u vašu čestitu kuću i što ne poitibariste. Imam sedæm šcerkæ i sina jedinca. Ne što je moj, no ga nema ravna u carev grad! Priljikæ je imao dosta. No mu izgleda, nije bilo suđeno do sæd! Čulji smo da vi imate đevojku na glas. Za kuću i prijatelje, nemam šta grdno rej, samo riječi fele. Kabuljilji smo noćæs kod vas, ako ste razi da ni date đevojku. Boža vi vjera, kunem vi se dinom i imamom, da ju nećemo ukæhnuti, koljko svoje šceri! Misljim da bi bilo ljijepo i za vas i za nas da se ræzilækom razidemo. Ja tæljiko! A vi...

– Čulji smo za vašeg momka i vašu kuću – poče Demo. – Znamo da je to poštena i ugljedna familjija. Ne znam momka, alj', ne može bit loš od ovakoga oca! Moja Čeba je porasla među četiri brata. Do sæd ne slušala, od sæd, viđećemo. Ne bi trebalo da bidne gora, može samo bit bolja! No, da ne dužimo: nek vi je srećna, ljudi!!!! – ustade i čestita prvo Kadru, pa ostalima.

– Duha da ji se poljubi! – nastaviše ostali...

– Kostu da joj ostanu tamo! – rukujući se, čestitaše prijatelji jedni drugima.

– Donesite sokove i turite kahvu! - povika Demo ženama da posluže musafire.

Nakon date riječi i posluženja, svekar ostavi na riječ sto hiljada dinara, Čebinoj majci pedeset, bijačama po dvadeset, halama po deset hiljada dinara. Svaki prosac na kahvu ostavi po pet, a na dar po deset hiljada dinara. Za to vrijeme, Čebina majka pripremi darove. Svekru košulju i peškir, svekrvi dimije i šamiju, zetu boščalak, zaovama po bluzu, proscima po košulju.

– Prijatelj Demo, uved' te prošenicu da ju vidimo! – zadovoljno će Kadro.

Pripremljenu tablju sa sokovima metnuše joj u ruke. U haljini od diolena, Čeba poče da služi počevši od budućeg svekra, pa redom. Zadovoljni prosici se kasno vrnue kući.

**

Od četvrtka, u Kadrovoj kući se igra i pjeva. Kadru je to prvo, pravo veselje. Udaje ščeri nije ni računao. Hako svira na tamburi u primaćoj sobi, Redžo u musafirskoj na harmonici, grupa žena u kuhinji pjeva pjesmu na dugi glas: *Đevojka je goluba njivila...* Đevojke se čas uhvate u kolo, čas pomažu starijim kuvaricama u priremanju hrane za svadbu, okrećući se da vide begeniše li ih ko. Dževa naslaže baklavu, a Eminova majka priprema đerdek, u kojem će mladenci provesti prvu bračnu noć.

U subotu ujutro, oko osam sati, kanadžije u dva kofera odniješe mladoj ruho, zlato i valnu haljinu. Sat vremena se zadržase, a na odlasku Demovica ubaci dvije košulje i dva peškira u kofer. Oko Čebe se okupiše djevojke, jedva čekajući da vide šta joj je domovina poslala. Srce im bijaše kao u mladih srna, zamišljajući da će i one jednoga dana biti na njenom mjestu. A ona, smišljajući kako za Salka da pobjegne, sa kojim se viđaše tri mjeseca, i ne osvrnu se na darove, osim na valnu haljinu u kojoj je planirala da pobjegne. Iste noći, poruči mu da dođe po nju.

**

Noć uoči Eminove ženidbe, razmišljajući o svojoj ljubavi, koju je negovala od prošle godine, Ajša se pripremala da legne. Pri pomisli na dragog srce bi joj zadrhtalo i pokušalo da izađe iz grudi od uzbuđenja. Drago joj je bilo da postoji neko poput Muhameda u njenom životu. Znala je da mora da se bori za tu ljubav svakim danom, jer njegova ljepota tjeraše mnoge djevojke na uzdahe. Zamišljala je da

će je, došavši u njegov dom, učiniti najvoljenijim stvorenjem. Htjela ga je samo za sebe na javi, a ne u snovima. Svoje želje je svake noći poklanjala njemu i samo njemu, stežući jastuk i milujući svoje grudi mirisom njegovih ruku. Zamišljala je da je zvijezda i da ga posmatra dok spava, čuvajući njihovu ljubav od šejtana. Njegovi slučajni dodiri bili su njena hrana koja je liječila u samoći, a on njen život. Sanjala je da postane njegova suza u očima, koja će, dok bude klizila, milovati njegovo lice, zaustavljajući se na njegovim usnama.

U nedjelju, prije ezana, u Kadrovoj kući svi bijahu na nogama. Nakon doručka, zatutnješe dinamiti, poletješe meci iz pušaka i pištolja i svatovi krenuše na hairli put. Za njima ostade voda iz ibrika, koju Kadrovica za njima prosu. Domaćina bolest i zima spriječiše da ode u svatove i dovede sinu jedincu nevjestu, ali je pomno nadgledao pripreme svadbe.

Preko Vučijeg dola, te kraćim putem preko Konjskog obora, za dva sahata bili su ispred Demove avlije. Raspjevane ih na kapiji dočekaše bližnji Demovi rođaci. Jedan od njih, uzevši barjaktaru barjak, umjesto da ga ostavi ispred kuće, savi ga i unese u kuću. Uvodeći ih, niko ni jednu riječ ne ispusti. Smjestiše ih gdje je kome mjesto. Domaćinu zemlja ušla u oči, stričevi pognuli glave, ostala rodbina se uzvrpoljila, te ne znade da dočeka svatove ka' halek. Nakon što ih poslužiše sokom i kahvom, teškim glasom, promuklim od bruke, svatovima se obrati Uka, dajo Čebin:

– Mogoste lj', prijetelji? – poče isprekidanim glasom... – Na zlo ste ove neđelje krenulji na put! Nenam vi šta rej. Čeba je odlomila vrat za Gankovog sina, pred sabah u valnu haljinu koju vi donijeste, u sušedno selo! Nijesmo imalji đe da kupimo novu da vi vrnemo. Dabogda joj nesretnjo bilo i u rod roda i u dom doma, šta ne horospa dænæs obruka i ovog i onog svijeta. Gora bruka, no muka! Da imamo drugu, dalji bi vi ju, da spasimo obraz! Alj' znate, jehdita je bila u majke.

Stari svat ustuknu, preblijeđe, nekontrolisano ispuštajući glas:

– Aiiiiiii! – ošinuše ga Ukine riječi kao nepomenica ispod kamena.

– Šta da se čini, majčin sine?!

Uskomešani svatovi se skameniše. Uprkos tome što je znao da ovakve situacije dovode do krvoprolića, pokušavao je svojom mudrinom

da riješi problem. Nasta muk među ljudima. Svaka izgovorena riječ bi i onako tešku situaciju pogoršala. Prvi se pripodiže i selameći ih, pohita ka vratima. Svatovi i anđije, uz ovlaš: „Ejvala!!!” i Demovo: „Seljametilje vi ljudi, i halaljite ako ste sojevi“ – kao popareni za njim. Ne okrećući se ka Čebinoj komori, uzeše ruho i zlato. Okrenuše konje i krenuše nazad glavom bez obzira. Konji se uznemiriše i hržući, kao ovlaš, zatrpavahu utabanu stazu za sobom. Sučući svoje sijede brkove, stari svat razmišljaše šta da čini. Prolazeći kroz susjedno selo, bez razmišljanja šaretom dade znak đeveru, okrenu konja i krenu ka Aganovoj kući. Nađoše ga kako ovcama so davaše na površici snijega.

– Hoš đeden, ljudi!

– Hoš buden, Agane! Dænæs ni je crna pogibija pukla. Spašavaj obraz, aman po rad Boga! Prošenica ni uteče! Nemamo kud bez mlade. Znamo da ji imaš četiri, i da su ti sve na nām. Koju goj da ni daš, neјćemo mahanisati i bićemo zafalni cip-cio život!

Podižući glavu, Agan ispred sebe ugleda dva čovjeka kojima duša bijaše u kataoc došla. Već je čuo da Kadro ženi sina Demovom ćerkom. Ne sluteći da će s nogu dati šćer, brišući ruke o setri, pruži ruku starom svatu i reče:

– Ulježite u kuću. Ne daje se birana đevojka ispred tora!

Ajšu nađoše sa sestrama za razbojem, tkale su ćilim za spremu.

Sve četiri skočiše sa mindera da dočekaju musafire. Ne gledajući u njih, Ajša krenu u klijet da uspe ošaf dvojici neznanaca. Ne sluteći da joj je to posljednje djevojačko služenje u ovoj kući, napuni čaše. Po muškim pogledima, isprošena Mejara shvati očevu namjeru. Na pragu dade sestri do znanja da su došli po nju. Ona se skameni i ne progovorivši ni riječ ispusti iz ruku tablju, na kojoj je nosila čaše. Vrisak sestara i prasak stakla ne ometoše Agana da dā djevojku.

– Jedna usta mænje! A i đeca će joj imat šta da iju – tiho prozbori.

Poručiče za gradilju da je zamladi što prije. Gradilja Nadira bi primorana da je zamladi u ruho. Na čisto lice bjelilo i šminku lako nanese. Iznad ušiju, zakačene gufke pričvršćene špircevima za kosu, ukrasi broševima. Na glavu joj stavi fes, vijenac i palantru. Rešmljenu šortu, jelek, žipon, bijele dimije, ona sama obuče i obu bijele cipele. Petolirka na bijelom grlu se odvajala od ostalog zlata. Sav taj sjaj i

unikatno ruho nije moglo Ajšinu dušu da ugrije i izmami osmijeh na lice, jer je njenu ljubav Muhamed ljubomorno čuvao u sehari.

Obrazna Aganovica nije pustila ćerku bez spreme. Sa sloga na brzinu izvuče Mejrin nasloženi ćilim, dva janjeta, serdžad, pet vezenih čaršafa na kamriku, osam garnitura, što vezenih po tusuru i diolenu, što heklanih i rakamljenih, glave, gobljad i tentena za kalape, dvije mušeme, dva jastuka i jorgan, dušek od slamarice, pletenu zavjesu, krpore, svekru i svekrvi posteljinu. Novac koji su trebali da ostave na cvijet, kahvu, komoru i gradilji u Demovih, dadoše Ajšinoj majci i sestrama. Mladu izvedoše braća. Na znak starog svata, Hako razvi haloturko na harmonici. Od baruta potamnje nebo. Ovaj put su konji lahko gazili po suhom snijegu, ostavljajući otvorenu stazu za sobom.

**

Lomeći prste što još uvijek svatova nema, Kadrovica se gušila u hodniku u dimu cigareta, dok se čuo iz sobe kašalj njenog bolesnog muža, koji se borio godinama sa zaduhom. Jutrošnje bešare joj dade do znanja da će se Eminova ženidba dugo pamtit. U njenom razmišljanju je prekidoše ispaljeni meci. Sajo razvuče harmoniku koliko je mogao. Svi, osim bolesnog Kadra, izađoše napolje da dočekaju svatove. Kadro se malo nagnu na pendžer i sa mindera pozdravi svatove. Uz jake zvuke muzike, miris hrane se lijepio na znojava mlada tijela koja su se nadmetala u igri i pjesmi. Hvatajući se u kolo, momci su djevojkama šaretom i stiskom ruke izjavljivali ljubav.

Nenametljivom Eminu, koji je snužden stajao na utabanoj stazi iza kuće, zaigra srce kada ču paljbu, kao znak da su svatovi pristigli i da mu dovode nevjestu. Znajući da do tada ništa nije osjećao prema Čebi, žila kucavica je ljubav pulsirala takvom snagom, kao da je već godinama gajio u dubini duše. Čudeći se tako snažnom i najljepšem osjećanju koje čovjek može da osjeti, u tom trenutku je znao da je to ona sa kojom će stvoriti porodicu i dočekati starost.

Hura pohita da dočeka željenu snahu. Čašu sa šerbetom, koju je već odavno pripremila, uze i krenu ka vratima, kako bi, po običajima, snahi dala s vrata da popije. Poslije ispijenog gutljaja, mlada, umočenim rukama, tri puta unutra, tri puta spolja dotaknu kasu vrata, brišući preostali šerbet s ruku o svekrvinoj kecelji. Ubrzo je uvedoše

u kuću, stavljajući joj muško dijete u krilo kako bi rađala mušku djecu. Skidajući joj cipelu sa desne noge, ispadoše deset hiljada dinara, a maleni Murat ih uze i potrča svojoj majci veseo. Niko ne primijeti da je Ajša došla u mladečkom ruhu, a ne u valnoj haljini.

U kuhinji, žene počеше svatovima hranu da postavljaju na sofru. Pored već postavljenih komada hljeba, priniješe plehani sahan pun čorbe. Na sredinu sofre postaviše čevap u tepsiji iz kojeg se širio miris telećeg mesa, čase pune paprika iz turšije, punjene kupusom, dva sahana sarme, tri kisjelog mlijeka, diljim pite, suklijaš i na kraju tepsiju hačajlije.

Uvodeći mladu u kuhinju da večera, sehiriše riječima:

- Ilj' je vila, ilj' ju vila rodila!

Niko ni slutio nije da to nije prošenica Čeba, već Ajša, koju usput isprosiše i dovedoše Eminu Kadrovom. Oko ponoći, svekrva mladence uvede u đerdek. Hladna februarska noć privi u svoje krilo dva mlada nepoznata bića koja sastavi i uze pod svoje krilo dragi Allah, i ne rastavi niko do smrti. Momci ostadoše ispred vrata, pjevajući šaljive pjesme, upućene mladoj i mladoženji.

**

Nakon prve bračne noći, crvenilo na čaršafu Ajšu podsjeti na čevre, crvenu mahramu, koju je dala svom dragom u znak iskrene ljubavi. Ostavi je zanavijek iza sebe, brišući suze sa tek ljubljenog lica. U njenom srcu, ostaće najveća tajna, koju će u grob odnijeti njen Muhamed.